

Stockholms Central

Folklivet på en offentlig plats

Av Peter Fagerström

Inledning

En gammal man står med böjd rygg och tittar på folkvimlet, några tonårsgrabbar samlas vid telefonautomaterna och diskuterar högljutt vem de skall ringa till, en ung kvinna skyndar förbi med resväskor i händerna och blicken riktad mot utgången. Folklivet på Stockholms centralstation kan betraktas som ett destillat av det som kännetecknar storstaden – vimlet av för varandra främmande människor och den kontrastrika sammansättningen av människor i olika åldrar och med olika sociala bakgrunder.

Syftet med denna uppsats är att beskriva detta sociala samspel, och för att problematisera ämnet har jag använt mig av det interaktionistiska perspektivet (Berger & Luckmann 1979; Lyttkens 1981; Goffman 1974). En av utgångspunkterna för detta perspektiv är att människor agerar utifrån sin tolkning av verkligheten. Ett skeende kan vara tyd-

ligt, men dess innebörd måste betraktaren sluta sig till genom att tolka det. Till grund för denna tolkning ligger en systematiserad uppfattning om hur verkligheten är beskaffad.

Människorna jag studerat bildar sig hela tiden en åsikt om vad som händer och drar sedan slutsatser om vad de kan vänta sig av situationen och sina medmänniskor. Men den enskilde individen är också intresserad av att vara med och påverka situationen – att få omgivningen att tro att interaktionen är av ett visst slag. Hon kombinerar några av handlingsrutinerna i sin repertoar till en strategi som hon tror ska påverka situationen i önskad riktning, och med hjälp av bl.a. kroppsspråk, tal och klädsel uttrycks både medvetna och omedvetna avsikter och förväntningar.

Jag ska beskriva hur människor agerar på en specifik plats. Via samtalsintervjuer och deltagande observation har jag skaffat mig en bild av hur människor uppfattar den sociala verkligheten på Centralen och hur de handskas med de

1. Artikeln är en något bearbetad version av en uppsats för påbyggnadskursen i etnologi, framlagd vid Institutet för folklivsforskning i Stockholm hösten 1993.

problem och möjligheter det innebär att interagera med andra människor där.

Centralen

Platsen

Centralen är ingen arkitektoniskt enhetlig byggnad, utan snarare ett lappverk av hopfogade trappor, gångar, förvaringsboxutrymmen och rulltrappor.

Via huvudentrén, som vetter ut mot Vasagatan, kommer man in i Entréhallen. Här kan man köpa tågbiljetter både på ett litet inglasat försäljningsställe, i vanliga biljettluckor och i en biljettautomat. I en annan automat kan man göra sina egna visitkort. Ett par träbänkar står också utställda i Entréhallen. En del rökare som är på väg ut från Centralen tar fram en cigarrett och stoppar den i mungipan redan i Entréhallen för att kunna tända den direkt när de kommer ut på Centralplan.

I Centralhallens vänstra del ligger ett par restauranger, ytterligare ett antal inglasade biljettförsäljningsställen och framför dessa några bänkar. Till höger i Centralhallen finns bl.a. en Pressbyrå, Bankomater, ett postkontor, en liten bokhandel och SJ:s Kundservice. Trappor och rulltrappor leder härifrån ner till Tunnelplanet och upp till Övre planet. Centralhallen ger ett rymligt och ljust intryck, trots att väggarna och det välvda taket är målade i "kommunalgrått", som en informant beskrev färgen. Under dagtid hörs hela tiden sorlet från hundratals människor, endast avbrutna av enstaka busvisslingar och högtalarmeddelanden.

I mitten av Centralhallen finns ett runt hål i golvet med smidesjärnsstaket runt omkring. Det står nästan alltid människor där som ser ut som om de väntar

på någon. Något officiellt namn har jag inte hittat, men så gott som alla informanter kallar det Bögringen. En berättar:

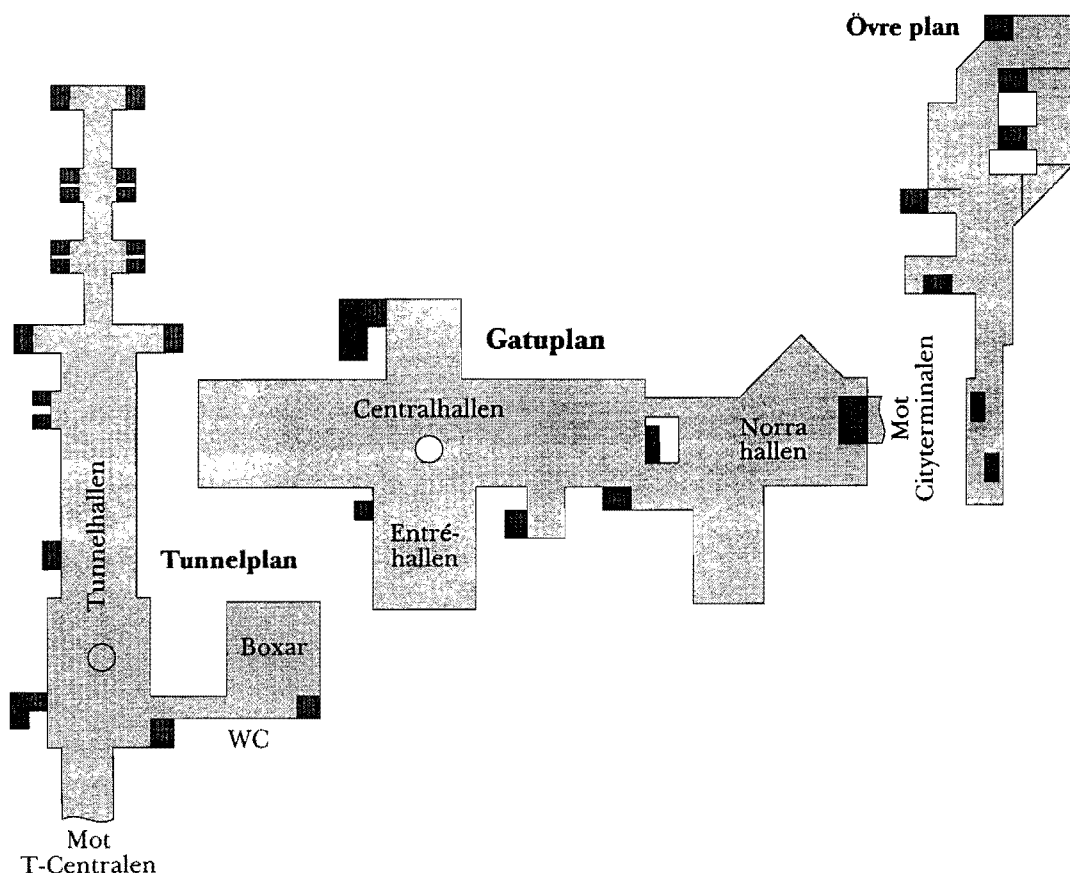
- Det är naturligtast att träffas där. Centralen är ju så stor, speciellt om man inte varit där förut, men till Bögringen hittar alla. Det är ju det enda stället där det är hål i golvet.

Till höger om Bögringen står två långa, parallella träbänkar med några TV-monitorer emellan. De två drickfontäner som står i varsin ände av Centralhallen fungerar ganska dåligt, men används ändå av framförallt barn.

I Centralhallens förlängning ligger Norra hallen som rymmer ett par restauranger och några bänkrader med TV-monitorer framför. Via Norra hallen tar man sig också till Cityterminalen.

På Tunnelplanet finns Tunnelhallen som i ena riktningen leder till T-Centralen, och i den andra leder till de olika perrongerna. Även här finns en Pressbyrå och några snabbmatsserveringar. I gången mot T-Centralen står ofta gatumusikanter, och sjömansvalser på dragspel varvas med visor till gitarrackompanjemang. En rullstolsbunden man som säljer vykort tillhör också de återkommande inslagen. Bredvid Tunnelhallen ligger toaletterna och ett förvaringsboxutrymme. Övervakningskameror inbyggda i plåtlådor håller ett vakande öga på utrymmet och alla döda vinklar har byggts bort, men ändå ser jag flera gånger systempåsar som diskret byter ägare.

Mellan Centralhallen och Övre planet ligger ett väntrum som omväxlande kallas Väntis, Damrum eller Familjeväntsal, men där har det för det mesta varit tomt när jag tittat in.

Planskiss av Stockholms Central.

Där man kommer upp med rulltrapporna till Övre plan har man utsikt över hela Centralhallen, och det står nästan alltid någon lutad mot räcket och tittar på folklivet. På Övre plan finns en Pressbyrå, ett biljettförsäljningsställe och ett café. Från Övre plan kan man ta sig till de olika perrongerna, men det verkar som om de flesta resenärer föredrar att ta sig till och från tågen via Tunnelhallen. En informant från Jämtland berättar:

– När jag kom fram med tåget, så tog jag första bästa trappa och hamnade där

uppe. Jag trodde jag gått fel, så jag gick ner igen och tog den vanliga vägen till Centralen.

Rytmen

I genomsnitt passerar dagligen cirka 200.000 människor Centralen (*Välkommen till ...* 1988). Under de tidigaste morgontimmarna befolkas Centralen mest av pendeltågsresenärer som rör sig målmedvetet och snabbt genom byggnaden samt sömniga fjärrtågsresenärer. Vartefter de olika tågen anländer och lämnar Centralen väller strömmen av männi-

skor fram och tillbaka i raka stråk genom Tunnelhallen och Centralhallen. De flesta ser sammanbitna ut, några springer, andra talar i mobiltelefon men då och då ser man ett piggt och glatt ansikte. Här och var står små sällskap som ser vilsna ut och tittar runtomkring sig. Någon kommer fram till dem, ansikten lyser upp, man skakar hand och beger sig iväg. Stora städmaskiner sveper genom lokalerna och lämnar fuktiga spår efter sig.

Under förmiddagen ökar folkmängden på Centralen, men tempot lugnar ner sig – de som i rasande fart stiger av tåget, av gammal vana tar den snabbaste vägen genom Centralen och beger sig ut på stan blir färre och färre. I Pressbyråerna står människor och bläddrar i tidskrifter, från caféerna kommer doften av bryggkaffe. Biljettluckornas röda könummer ändras i jämn takt och SJ-personal kryssar genom Centralhallen med kommunikationsradio i händerna. Äldre herrar utan bagage sitter i Centralhallen och läser tidningar. Via högtalarna kommer information om försenade tåg och ibland ombeds någon kontakta Kundservice. Dags- och skolbarn i alla åldrar står i stora klungor, tränar karatesparkar och skvätter vatten på varandra ur fontänerna och ger ett rastlöst intryck.

På eftermiddagen ökar pendlarna i antal, men de rör sig inte lika energiskt som på morgonen. Några köper en frukt, en chokladkaka eller kvällstidningen, andra står still och diskuterar arbetsdagen med arbets- eller pendlarkompisar.

Under kvällens lopp blir Centralen sakta tommare på folk. Vänner möts vid Bögringen och beger sig ut på stan. Tågresenärer sitter och läser tidningen med

bagaget bredvid sig på bänken, tittar med allt tätare mellanrum på klockan och beger sig slutligen iväg till perongen. Föräldrar återförenas med sina barn och hjälper dem med bagaget ut till bilen. Stämningen är lugn och friden avbryts bara någon enstaka gång av fyllevrål eller högröstade tonårsgrabbar.

På helgerna saknas morgon- och kvällsrusningen. Men framförallt så är det mer människor på Centralen på helgerna. Man ser också fler familjer bestående av både fäder, mödrar och barn. Ryggsäckar, metspön, sovsäckar, skidor och t.o.m. trädgårdsredskap syns lite här och var och ger en antydning om vart de resande ska någonstans. Träningsoverallklädda fotbollsjuniorer och barnfamiljer med kikare, gummistövlar och Helly-Hansentröjor blandas med skinheads och pensionärer. Det ligger spänning och förväntan i luften. En del människor är kanske på Centralen för första gången. En liten grabb tittar storögt och lite förskräckt på allt runtomkring sig, och pappan som håller honom i handen säger:

– Kom, nu ska vi gå in och titta i den stora salen därborta!

På fredags- och lördagskvällarna finns det en hel del berusade människor på Centralen. Somliga ser upprymt salongsberusade ut, andra ger ett aggressivt och hotfullt intryck. Då och då träffar jag på tjejer i tretton-fjortonårsåldern som med tårblandad mascara rinnande utför kinden sitter och tröstar varandra. På herrtoaletten är sopkorgarna ibland fulla av starkölsburkar och golvet nerstänkt med urin. Vid ett tillfälle står jag och pratar med några tonårsgrabbar, när plötsligt en av dem börjar kräkas. Stanken är vidrig och de nyktraste i gänget drar med

sig de andra till en annan del av Centralen för att inte väcka allt för mycket uppmärksamhet. Men på det hela taget är det ganska fridfullt på Centralen även på helgkvällarna.

– Det är lugnare på Centralen än ute på stan på helgerna, berättar en ung man på SJ:s Kundservice. Kvinnan som sitter bredvid honom nickar instämmande.

– På en sån här plats, där det passerar så många människor, så vore det konstigt om det inte hände någonting, tillägger han med ett nästan sårat tonfall.

Centralen som offentlig plats

Den offentliga miljön på Centralen domineras av kommersialism. Så gott som varje bild och varje ord man ser där informerar om hur, när, varför och till vilken kostnad olika produkter kan konsumeras. Affischer, löpsedlar, prislistor och TV-monitorer talar till oss som konsumenter. Skickligt sammansatta bildsekvenser, reklamaffischer och löpsedlar fångar uppmärksamheten. Vackra människor, somriga landskapsbilder och fantombilder av Lasermannen talar ett tydligare språk än de arkitektoniska formelementen, planlösningarna och materialvalen.

Vid ett litet bord med tips- och travkuponer hade någon skrivit "Håll ordning efter er. Er mamma bor inte här!". Men ögonblicket efter att jag skrivit av detta kom en ur SJ-personalen och dolde meddelandet med en reklamaffisch för gruppresor.

Nuförtiden är Pressbyråerna och de flesta biljettexpeditionerna inglasade och liknar mest små butiker. Varuutbudet exponeras på ett kraftfullt sätt och valfriheten ökar både på gott och ont.

Gamla tiders slingrande köer fram till luckan där man i förväg måste bestämma sig för en viss chokladkaka eller dricka har ersatts av valfrihet, men också av en intimitet som isolerar de ekonomiska transaktionerna i både tid och rum.

Centralen är en offentlig plats i den betydelsen att den är tillgänglig för allmänheten. Begreppet "offentlig plats" kan föra tankarna till något kollektivt eller gemensamt, men Centralen är en plats vars materiella gestaltning i allt väsentligt står utanför allmänhetens kontroll. De fastskruvade bänkarnas antal och placering strukturerar sittandet, och trappor, rulltrappor och gångar styr flödet av människor. Under och mellan mina fältarbetsperioder har bänkarna ständigt flyttats runt på Centralen eller tagits bort helt. Flera informanter har irriterat sig över detta, men kan inte riktigt precisera varför. Ingrepp i den urbana allemansrätten kränker det känslomässiga delägarskapet av Centralen som gemensam angelägenhet, och även de återkommande inskränkningarna av öppettiderna kan ge upphov till irritation. Vid ett tillfälle kommer en man fram till Centralen en kvart efter att dörrarna låsts, rycker i dörren och utbrister besviket:

– Va fan? Så kan dom ju inte göra! Stänga klockan tolv! Jag har ju mina grejor i en förvaringsbox där nere!

Lite överallt kan man ändå se spår efter det spontana folklivet på Centralen, alltifrån den hjärtformade heliumballong som satt som klistrad i Centralhallstaket i flera veckor till de med cigaretttändare bearbetade telefonautomaterna. På herrtoalettens väggar hittar man fraser som på olika sätt uttrycker vanmakt eller önsknings t.ex. "Krossa

imperialismen!", "Jag vill knulla dig" och "Svartsallar go home".

Slitaget på golv, trappor, ledstänger, dörrhandtag och bänkar vittnar om hur miljontals människor använder Centralen. Klotter, snorlobbor, intrampade tuggummin och fimpar berättar om nonchalans, brist på respekt för andra människor eller frisk upprorslusta.

Främlingar

På Centralen, liksom på andra platser i storstaden, omges individen ofta av främlingar – människor hon inte känner som unika individer. Genom att se människorna runtomkring sig som representanter för vissa kategorier, t.ex. barn, SJ-personal eller konstiga typer, kan individen lättare strukturera sina förväntningar på dem (Goffman 1974:11). Det blir också enklare att mejsla ut den egna handlingsstrategin genom att i förväg förvänta sig att människorna på en viss plats vid en viss tidpunkt tillhör vissa kategorier (Lofland 1973:66f). Överraskande många av mina informanter fick för sig att jag studerade kriminaliteten eller de sociala problemen på Centralen och gav på så sätt indirekt uttryck för sina föreställningar om vilka människor som uppehåller sig där.

Det som ter sig verkligt för människor får också verkliga konsekvenser, och en av mina informanter berättade hur hennes föräldrar förberedde sig inför mötet med alla främmande människor på Centralen:

– När vi syskon var små och skulle åka till Stockholm sa mina föräldrar att vi skulle hålla oss intill dom, för det fanns så många konstiga typer på Centralen. Min farsa blev alltid lite nervös när vi var där. När jag blev äldre fick jag veta att

det fanns en massa knarkare där.

Fadern upplevde hotet att när som helst bli indragen i oönskad interaktion med oberäkneliga typer som högst påtagligt. Familjen koncentrerades till en kompakt grupp och de ytor som var öppna för interaktion minimerades. Även om föräldrarna inte var naiva nog att tro att endast en kategori människor fanns representerade på Centralen, så förberedde de sig på att den värsta tänkbara kunde dyka upp.

Människor som delar uppfattning om vilka kategorier människor som finns på en viss plats, kan ändå planera helt olika handlingsstrategier. Avgörande för hur man väljer att förhålla sig till en viss kategori är den värdering man gör av den. En informant åkte till Stockholm enkom för att dela ut sina rasistiska flygblad på Centralen. Även han förväntade sig att stöta på utslagna människor där, men då i tron att de var särskilt mottagliga för hans idéer och åsikter. Den heterogena sammansättningen av människor på Centralen gör att många olika förväntningar kan infrias – den som är extra vaksam mot missbrukare kommer antagligen att få syn på några och den som vill dela ut rasistiska flygblad möter säkert en och annan meningsfrände.

Det tycks som om Centralen ibland får stå som symbol för en del landsortsbors uppfattning om storstadslivets negativa sidor. Oförmåga att tolka de sociala situationer som är specifika för storstaden kan bidra till både missförstånd och till uppfattningen att normlöshet och förfall råder där. Den obehagliga känslan av att plötsligt befinna sig i en situation som man inte är beredd på lyser igenom i följande berättelse:

– Centralen ja ... När min farsa och

hans arbetskompis var i Stockholm för något år sen så gick dom in på en vanlig toalett, och där stod det två bögar och höll på! Fan, en del däruppe är ju inte kloka.

I brist på egna erfarenheter av det gåtfulla storstadslivet kan fantasin fylla ut luckorna när den egna uppfattningen ska beskrivas. En informant återger vad en äldre man från Härjedalen berättat om sitt besök på Centralen:

– Jag var på Centralen en gång, och då blev det strömavbrott ser du. Och folk blev som råttor och började stjåla och ha sig. Där ska jag aldrig sätta min fot igen.

I berättelsen får strömavbrottet symbolisera både den moderna storstadens sårbarhet och det förfall som lurar alldeles under ytan.

Men vartefter nya erfarenheter görs bleknar hotbilderna bort och ersätts med mer balanserade uppfattningar om storstadslivet. Med ökade kunskaper nyanseras också kategoriseringen av människor. Det som verkat hotfullt eller anorlunda avdramatiseras, trivialiseras och blir kanske föremål för reflektioner över sociala problem, som hos denna kvinna i trettioårsåldern:

– Nuförtiden är det ju inget speciellt med att vara där. Fast när man varit hemma hos släktingar över jul och såna tillfällen är ju Centralen det första ställe man kommer till i storstaden. Eftersom vanliga människor håller sig hemma lägger man ju märke till alla stackars vinddrivna existenser som håller till där.

Centralen är scen för både ovanliga händelser och mer vardagliga trivialiteter. Pendlare, SJ-personal, Pressbyråexpediter och tomburkssamlare tillhör alla den stora grupp som dagligen kommer till Centralen. De flesta av dem uppfattar

säkert inte främlingarna runtomkring sig som särskilt hotfulla, utan som en självklar och oundviklig del av storstadslivet. Det räcker med att bedöma vilken inverkan de har på situationen och agera därefter. Att stiga åt sidan för någon som har bråttom, att sälja en biljett till en resenär eller att ge ett tack och ett leende till den som håller upp dörren upplevs inte som problematiskt. Arbetskompisar, pendlarkompisar och vanliga kunder är delar i vardagliga situationer där Centralen bara utgör den rumsliga ramen.

Storstaden erbjuder en anonymitet som inte är möjlig på små orter. I folkvimlet på Centralen kan man få vara för sig själv utan att behöva vara ensam. Omvänt så kan den som känner sig ensam också gå dit för att känna närheten av andra människor. Centralen fungerar som ett urbant strövområde där man kan ströva fritt, gå fram och tillbaka, röra sig planlöst i timmar utan att väcka uppmärksamhet. Gatans folkvimmel och tillgänglighet kombineras med en byggnads rumsliga slutenhet och ett inomhusklimat som döljer nattens mörker och vinterns kyla. En manlig informant i sextioårsåldern berättar:

– Ibland går jag till Centralen bara för att strosa omkring, titta på folk och kanske äta en bit. Se om det händer någonting.

Intresset för andra människor kan också ta sig mer reflekterande uttryck som hos denna informant:

– När jag pluggade hade jag alltid ont om pengar. Då brukade en kompis och jag sätta oss på Centralen och titta på folklivet. Det var jättekul och sitta där och titta på alla människor. Gratis var det ju också.

I det okända kan man även upptäcka det nya, spännande och berikande. Främlingsinsikten får en positiv laddning, som hos denna dam i sjuttioårsåldern:

– Jag har alltid tyckt om att vara bland folk och möta nya människor. Jag har aldrig känt mig rädd här. Men det blir ju så sällan nu när man blivit gammal.

Integritet

Flera informanter tycker att människorna på offentliga platser ofta ser ledsna, uttråkade eller likgiltiga ut. En kvinnlig informant i trettioårsåldern säger:

– Det som slår en är att alla ser så sorgsna ut. Alla undviker att titta på varandra. Det kanske är ett typiskt svenskt drag.

Men uttryckslösheten kan förklaras på annat sätt än att den skulle vara ett typiskt svenskt beteende. Det kan vara frestande att tolka uttryckslösheten som ett sätt att signalera till omgivningen att man inte är öppen eller intresserad av interaktion med andra (jfr Lofland 1973:140). Men det faktum att människor sällan krockar med varandra när de går omkring på Centralen visar att de hela tiden måste ta reda på vad människorna i omgivningen håller på med och anpassa sitt eget agerande efter det – en viss grad av interaktion krävs alltså. Den uttryckslöshet som flera informanter beskriver gäller framförallt människors ansikten. Rätten att ställa sig först i rulltrappan, att komma igenom dörren före alla andra eller att gå rakt fram utan att vika för någon hävdas i stället med kroppshållning och rörelsemönster.

Ibland kan uttryckslösheten ta sig nästan tragikomiska uttryck. Under mor-

gonrusningen en tisdag i november stod en dragspelarare med instrumentväskan framför sig och spelade inför uttryckslösa människor som hastade genom Tunnelhallen mot T-Centralen. Med teknisk elegans spelade han en käck sjömansvals i dur, men hans ansikte var lika uttryckslost som hos människorna runt omkring, och de ekonomiska orsakerna till musicerandet blev tydliga.

Det ligger nära till hands att anta att uttryckslösheten är ett sätt att minimera expressivitet till den nivå som bedöms vara tillräcklig för att styra interaktionen i önskad riktning. Vid ett tillfälle tog en yngling upp ett paraply som en äldre dam tappat. Han tilltalade henne och först tittade hon uttryckslost på honom, men när hon förstod vad det var frågan om spred sig ett leende över ansiktet. Ansiktet som uttrycksmedel används inte förrän det verkligen behövs.

När personer som känner varandra möts kan man ofta se hur de redan på avstånd skiner upp. Genom att se glada eller förväntansfulla ut ger de uttryck för sina förväntningar på mötet. Och vare sig förväntningarna infriats eller inte, så kan man omvänt se hur människor som skiljs åt anlägger en neutral min när de går åt varsitt håll igen, och ger på så sätt uttryck för sina förväntningar på främlingarna runtomkring dem.

Människors slutenhet antar nästan formen av ömsesidig och underförstådd överenskommelse att inte dra in varandra i annan sorts interaktion än vad som behövs. I syfte att undersöka motviljan till interaktion frågade jag ett antal personer på Centralen vad klockan var. Någon tog en snabb titt på armbandsuret och berättade utan större personligt engagemang hur mycket hon var, men

ingen som hade klocka vägrade att ge mig upplysningen. En medelålders man kostade på sig mer inlevelse:

– Hörrödu, jag ska se efter vad klockan kan vara ... hon är fem i halv tre!

Det verkar som om minimeringen av ansiktsuttryck i första hand gäller uttryck för personliga känslor. På Centralen har jag sett tonåringar som exponerar sina underkläder genom stora hål i jeansen eller punkare med grön mohikanfrisyr och dödskalleförsedd skinnjacka med texten "DEATH", men sällan har jag träffat på nyktra, vuxna som öppet gått omkring och gråtit, pratat eller skrattat för sig själva utan att väcka uppmärksamhet. Medan kläder, frisyrer och materiella tillhörigheter uttrycker grupptillhörighet eller modeväxlingar, så speglar ansiktet mer personliga egenskaper. Vad ansiktet uttrycker är man mer ansvarig för än vad ens rakade huvud, SJ-uniform eller välpressade kostym symboliserar.

Män som går och gnolar eller visslar för sig själva stöter man på lite då och då, men de människor som pratar för sig själva betraktas som lite udda eller konstiga. En äldre man med hatt, luggsliten brun kostym och plastkasse gick från sopkorg till sopkorg och letade efter pantburkar under det att han talade för sig själv:

– Människor är inte kloka. Nej, dom är inte kloka.

Några i omgivningen som såg honom lyfta på bananskal och glasspapper för att komma åt burkarna betraktade honom med både medlidande och avsmak.

Många människor på Centralen som sitter på bänkarna eller står lutade mot pelare och väggar tittar oavbrutet på folk runtomkring sig. Män spanar in snygga kvinnor, barn glor på poliserna som pa-

trullerar, en äldre tant tittar en extra gång på några mörkhyade män och någon studerar förstrött en lokalvårdare i aktion, men de allra flesta undviker att få för långvarig ögonkontakt med dem de tittar på.

Jag gjorde ett försök med att fånga andras blickar på Centralen, men dels var det nästan omöjligt att själv låta bli att se åt sidan, dels tittade de personer jag försökte få ögonkontakt med strax åt ett annat håll. När jag gjorde om experimentet på ett antal kvinnor och la till ett leende varade ögonkontakten lite längre. Några såg en aning förbryllade ut och tittade strax åt ett annat håll, andra svarade med ett leende, kanske i tron att det var en oskyldig flört. Det är med ögonen individen uppfattar mycket av skeendet runtomkring sig, och när de riktas mot en annans ögon avskärmas båda för en kort stund från annat än sig själva. När två människor får ögonkontakt blir de medvetna om varandra som unika individer i stället för främlingar (Berger & Luckmann 1979:41).

Det tycks som om de flesta undviker att se varandra i ögonen på ett tydligare sätt ju trängre utrymmet är. I rulltrappor, på toaletten och i rusningsträngseln i Tunnelhallen utgör klotter, andras ryggar, affischer, föremål i fjärran eller detaljer i interiören tacksamma blickfång. I den rymliga Centralhallen ges bättre möjligheter för människor att i smyg studera varandra mer ingående. En man satt med uppslagen tidning framför sig under det att han en lång stund betraktade ett gäng tjejer som stod vid Bøgringen.

Att utsätta sig för alltför många blickar verkar också vara något som en del människor på Centralen undviker. Många

som ensamma går mellan de två långa, parallella bänkraderna i Centralhallen fäster blicken i fjärran, som om de inte brydde sig om människorna som sitter på bänkarna runtomkring. Några tittar stint på något som verkar fånga hela deras uppmärksamhet, vare sig det är takkonstruktionen, en informationstavla eller en intressant person. Andra tittar på allt möjligt utom på dem som sitter på bänkarna. Men en och annan passar tvärtom på att granska dem som har bänkat sig.

Det finns andra saker att vara rädd för också. Somliga i Tunnelhallen som går under Bögringen kastar en hastig blick upp i hålet för att se vad som händer där. En av dem som undviker att gå under Bögringen förklarar lite motvilligt varför han inte vill det:

– Man går ju inte gärna under där ... det står ju folk där. Någon kan ju göra något ... spotta eller så menar jag.

På Centralen tittar människor inte bara på varandra för att ta reda på vad de kan vänta sig av varandra – de är nyfikna på varandra också. Barnföräldrar tittar på hur andras barn tillåts stomma och stoja, förbipasserande tittar nyfiket på byggjobbarna som åker skylift eller klättrar på utsprång i taket med långa kablar efter sig. Några tittar försiktigt på exempelvis Janne Schaffer eller Bo Lundgren för att försäkra sig om att de sett rätt, eller för att komma på vem det är. Människor som sitter mitt emot varandra på bänkarna utanför biljettförsäljningsställena läser i smyg huvudrubrikerna på någons tidning, försöker komma underfund med vilken bok bänkgrannen läser eller granskar med kännarmin någons skidutrustning. En person som jag observerade tittade nyfi-

ket på en som vecklade upp ett smörgåspaket och gick sedan iväg med väckt aptit och köpte ett äpple på Pressbyrån.

Kroppskontakt är något människor på Centralen undviker i ännu högre grad än ögonkontakt. Det är ofrånkomligt att folk ibland kommer åt varandra i den trängsel som kan råda vid rusningstid eller när någon vill gå om i rulltrappan. Men det betraktas snarast som olyckshändelser, eller ett sätt att visa att man inte viker undan. När omständigheterna medger det, så ber också den som orsakat kroppskontakten om förlåtelse.

Av förklarliga skäl håller människor ett visst avstånd sinsemellan för att slippa springa ner varandra eller slå sig, men avståndet är oftast generöst tilltaget. Folk som sitter på bänkarna aktar sig noga för att komma åt varandra, och när en barnvagn eller hjulförsedd resväska närmar sig drar de in fötterna. Gärna ett par decimeter extra utifall att. Somliga flyttar sig lite åt sidan, makar in benen eller drar ihop kläderna när någon slår sig ner bredvid dem – kanske av hänsyn eller för att symboliskt markera det avstånd som de anser bör finnas mellan främmande människor.

En informant berättade hur illa hon tyckte om människor som ställer sig så tätt bakom i kön att den framförvarande känner andedräkten i nacken. Jag observerade en person som löste detta problem genom att helt enkelt ställa sig på tvären i en kö. Många Pressbyråexpediter undviker kroppskontakt när de lämnar tillbaka växeln genom att hålla sedlarna i ena kanten, lägga dem i handflatan på kunden, hålla mynten ovanpå sedlarna och slutligen lägga kvittot överst.

Människor som går förbi varandra an-

sikte mot ansikte håller oftast större avstånd mellan sig än de som går om varandra. När det råder trängsel blir kortvuxna personer och barn oftare tillknuffade än de som är långa och kraftiga. Personer vars aktiviteter ger ett oberäkneligt intryck, t.ex. blinda, påverkade eller folk som går omkring med kastspön omgärdas ofta med större avstånd.

Med det fysiska avståndet uttrycks äckel, rädsla, respekt, nyfikenhet eller vänskap. Bekanta som möts befäster sin vänskap med kroppskontakt – affärsmän skakar hand, tuffa grabbar dunkar varandra i ryggen eller utbyter vänliga karatesparkar och nära vänner ger varandra en kram.

De flesta bänkarna på Centralen är cirka tre meter långa och delas på mitten av ett armstöd. Varje bänk har sittplatser åt båda hållen och ett gemensamt, långsgående ryggstöd, och rymmer på så sätt ungefär tolv personer.

På Centralens bänkar blandas unga med gamla, kvinnor med män, och grupper med ensamma. Det har inte gått att se något entydigt mönster vad gäller människors preferenser vid val av bänkkamrater, annat än att mycket få vågar slå sig ner bredvid uppenbart berusade personer eller sådana som ger ett konstigt intryck. Grupper sätter sig nästan var som helst, bara det finns tillräckligt med utrymme, men enskilda personer är däremot mer noga med var de bänkar sig. Mest åtråvärda tycks de helt tomma bänkarna vara. En informant säger:

– Det är ju självklart att man allra helst sätter sig på en helt tom bänk, så man får den för sig själv.

Men en tom eller halvtom bänk inbjuder också andra personer att sätta sig där, så för att förhindra det kan man ex-

empelvis göra så här: en man kommer sakta gående med en tidning och en väska i händerna. Han ser sig försiktigt omkring och väljer slutligen en bänk där det redan sitter en man. Väskan ställer han på golvet och slår sig ner en halv meter från den andre mannen. Han läser förstasidan på tidningen utan att veckla ut den. Efter en liten stund reser sig den andre och går därifrån, och då passar mannen på att ställa upp sin väska på platsen som blivit tom. Ur väskan plockar han fram ett paket med smörgåsar och börjar äta samtidigt som han vecklar ut tidningen över väskan. De materiella tillhörigheterna har hjälpt till att transformera bänken till en avskild matplats där han får vara för sig själv och kan äta sina smörgåsar och läsa sin tidning i godan ro.

Alla på Centralen är inte villiga att sprida ut sina tillhörigheter för att begränsa interaktionen med andra. Många äldre tanter placerar i stället handväskan i knät och lägger händerna i kors över den, gärna instuckna genom väskremmen för att få ett säkrare grepp. Det är också mycket vanligt att män ställer sina attachéväschor och portföljer precis framför eller mellan fötterna. En korrekt man i kostym knuffade sin väska fram och tillbaka mellan knäna en lång stund innan en person i hans sällskap bad honom sluta, och en annan man baxade in två resväskor mellan benen när han skulle ringa från en telefonautomat. Rädslan för att bli av med ägodelar minskas sannolikt inte av att varningar för ficktjuvar då och då utfärdas via högtalarna.

På olika sätt kan man göra sig så oansenlig som möjligt. Genom att minska expressiviteten, låta bli att se folk i ögo-

nen eller undvika kroppskontakt minimeras riskerna att bli indragen i oönskad interaktion. Men ibland uppstår situationer där risken för att väcka uppmärksamhet eller göra bort sig är överhängande. På en nästan fullproppad bänk i Centralhallen satt en man och läste sin tidning när han plötsligt råkade släppa sig mycket ljudligt. Han gjorde inte min av att ta på sig ansvaret eller att ursäkta sig, utan fortsatte att läsa som om ingenting hade hänt. De som satt runtomkring skruvade ytterst försiktigt på sig, som om de ville ta reda på vem den skyldige var samtidigt som de med kroppsspråket uttryckte obehag och gjorde klart för varandra att de var oskyldiga. Ingen ville framstå som varken överkänslig eller ohövlig, så det tog ett bra tag innan någon bestämde sig för att byta sittplats, och så småningom blev bänken nästan tom.

Ett annat sätt att framställa sitt agerande i så normal dager som möjligt är att låtas som om man har full kontroll på vad man gör och att man gör exakt som man själv vill. Vid många tillfällen har jag observerat människor som börjat gå i rulltrappor i tron att de ska starta när de kliver på första trappsteget. När så ingenting händer tvekar de för ett ögonblick, men beslutar sig genast för att fortsätta uppåt av egen kraft. I trappor händer det också att de som snubblat vänder sig om och tittar på trappsteget som om de ville styra över uppmärksamheten på det som de uppfattar som orsaken till händelsen.

Ibland kan man se att människor ska åka med samma tåg – de samlar ihop sina tillhörigheter, stoppar ner freestylebandspelaren eller viker ihop tidningen ungefär samtidigt och tittar med allt tä-

tare mellanrum på klockan. Särskilt tydligt var det en aprildag när de som skulle med samma norrgående tåg lyfte sina skidfodral från golvet till lodrät ställning nästan samtidigt. För att inte ge intryck av att härmas, reste sig de olika sällskapen med vissa intervall för att markera hur självständiga uppbroten var.

I Tunnelhallen ser man ofta resenärer som står lutade mot en av pelarna med bagaget i en liten hög framför fötterna och blicken riktad mot dörrarna som leder till perrongerna. Det kan tänkas att de på detta sätt försäkrar sig om att hinna ta sig till tåget utan att behöva stå på själva perrongen och eventuellt bli misstänkta för att vara ute i för god tid.

Grupper

Som medlem i en grupp kan människor göra mycket av det som enskilda individer undviker. Att prata, skratta, gråta, gråla eller diskutera är självklara delar av gruppens aktiviteter, även om många föredrar att göra det ganska dämpat. I gruppen känner medlemmarna varandra som unika individer och de vet någotsånär vad de kan vänta sig av varandra. De behöver inte heller göra sig själva oansenliga eller anlägga en uttryckslös min för att undvika oönskad interaktion, utan kan istället utnyttja den trygghet och det självförtroende som gruppen ger till att ägna sig mer åt varandra. I gruppen kan medlemmarna uppslukas av sin egen aktivitet och bry sig mindre om omgivningen. Vid ett tillfälle observerade jag två tonårsgrabbar som halvsprang fram och tillbaka mellan olika caféer och Pressbyråer under det att de skrattade och talade exalterat. Jag följde diskret efter för att se vad de hade för sig, och märker snart att det är växel-

pengar de är ute efter. Så småningom visar det sig att de ska fotografera sig i en passfotoautomat. Efter varje blixt hördes hejdlösa skratt, kommentarer och förslag till nästa bild. När kortremsan sedan kom ur repriserades skratten och de gick ut från Centralen, tydligen nöjda med resultatet.

Gruppen kan också ta sig större friheter och agera mer självständigt (Lofland 1973:139), som i denna situation: en äldre man gick förbi och kastade ogillande blickar på tre män som satt och rökte i Norra hallen, men han sa ingenting till dem. När han en stund senare gick förbi en yngling som ensam satt och rökte gick han fram, pekade på en förbudsskylt och sa:

– Det är faktiskt förbjudet att röka här! Vi är många som inte tål rök!

Samtidigt blir det intryck gruppmedlemmarna gör på varandra ibland viktigare än det intryck människorna runt omkring får, som t.ex. när tre byggjobbare i overaller tillbringade sin rast på en av bänkarna i Centralhallen. Två av dem rökte, pekade på folk som gick förbi och skrattade rått. En av dem vågade sig även på att vissla efter tjejer och ropade efter dem:

– Hörru tjejen! Vad gör du i kväll? Hörru! Vilken brud va ...

Den tredje sträckte ut sig demonstrativt och försökte sova med skärmmössan framför ansiktet:

– Va fan, kan ni inte hålla käften när hederligt folk försöker sova?

Genom att se gruppmedlemmar agera med varandra får den utomstående betraktaren mer information om dessa än när de är för sig själva. Det är inte ovanligt att människor tar stora omvägar för att slippa gå i närheten av alkoholister

som sitter och argumenterar med varandra – dels för att intrycket av farlighet ökar, men också för att de tycks ge uttryck åt egenskaper som betraktaren annars bara kan gissa sig till, t.ex. aggressivitet och oberäknelighet.

En grupp kan även utnyttja möjligheterna till arbetsdelning. Bland en del resenärsgupper upprättas ett basläger där någon sitter kvar och håller ett öga på gruppens tillhörigheter, samtidigt som de andra ringer, köper tidningar eller godis, går på toaletten eller kontrollerar spårnummer och ankomsttider. Då det gäller familjer tycks det vara vanligast att kvinnan och barnen sitter kvar när mannen går i väg för att ordna saker och ting. I större grupper som rör sig genom Centralen kan man ibland se hur de som går längst fram ser lite allvarigare och uttryckslösa ut och ägnar mer uppmärksamhet åt omgivningen än de som kommer efter. Några tar på sig uppgiften att bli gruppens ansikte utåt, medan de andra kan koncentrera sig mer på varandra – även det en sorts arbetsfördelning.

Riktad interaktion

Människor som befinner sig på Centralen har oftast varken anledning eller vilja att hamna i en ansikte mot ansikte-situation med fler personer än nödvändigt. En tågresenär nöjer sig kanske med att tala med biljettförsäljaren i biljettluckan, säga tack till Pressbyråexpediten eller fråga stationsvärdarna efter spårnumret. Den som stämt träff med sina vänner på Centralen behöver inte prata eller utbyta blickar med någon annan än sina vänner när de dyker upp. Men det finns också tillfällen då främmande människor ser en anledning att kommunicera mer di-

rekt med varandra – att rikta sin uppmärksamhet på en viss person och göra denne medveten om detta.

I syfte att tillvarata sina egna intressen kan det i vissa situationer bli nödvändigt att försöka tillrättavisa de som hotar dessa intressen, men en del personer ser sig också tvungna att upprätthålla den allmänna ordningen som t.ex. att påpeka rökförbudet eller säga åt andra att ta bort fötterna från bänkarna. En dam satt bredvid ett gäng ungdomar som hade en "bergsprängare" med sig och spelade hårdrock på normal nivå. Damen verkade emellertid inte uppskatta musiken, utan vände sig mot ungdomarna, tittade strängt på dem och sa någonting. Ungdomarna svarade genast med att glo aggressivt på damen som reste sig och gick därifrån. När hon kommit en bit bort skrattade de konspiratoriskt, som om de medvetet lyckats spela farliga och hotfulla.

Betydligt lättare att tillrättavisa främmande personer tycks det vara när man känner stöd från omgivningen. Den som försöker tränga sig före i köer kan räkna med att bli tillsagd av någon. Vid ett extra flagrant försök i en Bankomatkö sa en av de som stod i kön:

– Det är faktiskt kö här.

När han som trängde sig inte gjorde min av att ställa sig sist sa ytterligare en person:

– Hörru, du får ställa dig sist som alla andra.

Flera personer i kön mumlade upprört till varandra och var helt ense om vad de tyckte om såna som tränger sig. När det gäller barn är det nästan lika vanligt att de tränger sig före vuxna, som att de vuxna tränger sig före dem. Det verkar vara lika lätt att ignorera dem som

det är svårt att tillrättavisa dem när de står med sina småmynt i händerna och vill köpa sina Turtle-tablettaskar.

Själv har jag blivit tilltalad flera gånger av folk som vill ha eld eller låna cigaretter, men det har ofta varit personer som verkat påtända eller onyktra. En av dem passade på att fråga vad jag skrev i min anteckningsbok, men verkade inte bry sig om vad jag svarade, utan fortsatte att prata ganska osammanhängande. Likadant var det när jag och en vän deltog i Stockholms Fotomaraton och fotograferade på Centralen. Ett gäng onyktra tonårsgrabbar kom fram och frågade varför vi hade nummerlappar på oss, vad vi fotograferade och vilka kameror vi hade. Några ställde sig framför kamerorna och sa:

– Vi kan vara med på bilden. Plåta oss, så vinner ni garanterat!

Men inte heller de verkade "haka på" i samtalet utan ställde sina frågor vartefter de kom på dem. Flera utav dem avslutade samtalet med variationer på frasen:

– OK. Men hoppas ni vinner, alltså. Lycka till!

En av orsakerna till att människor undviker att tala med berusade eller påtända personer kan vara att de riskerar att omedelbart hamna i ett läge där de inte kan påverka hur samtalet utvecklar sig (Adelswärd 1991:60ff). Det enda sättet att avsluta samtalet kan bli att gå sin väg eller flytta på sig som om man ändå just hade tänkt göra det.

Det verkar vara lättare för människor som märker att de har något gemensamt att börja språka med varandra. Hundägare låter sina hundar hälsa på varandra och passar samtidigt på att prata med varandra. När Bankomatskylten plötsligt slår om till "Stängd" vänder sig

en kvinna till mig och säger ironiskt:

– Ja det var väl typiskt.

En lördagsförmiddag stod två barnfamiljer en bit från varandra. Ett barn från varje familj fick syn på varandra och tittade först nyfiket innan den ene bestämde sig för att gå fram till den andre. Föräldrarna följde strax barnets exempel och började prata med de andra föräldrarna. Två äldre damer som såg det hela log i samförstånd mot varandra.

Genom att rikta sig direkt till en annan person och säga något urskuldande kan man också försäkra sig om att ge ett positivt intryck av sig själv. En man som upprepade gånger misslyckats med att få in sitt kort i Bankomaten vände sig om mot mig och ryckte på axlarna och förklarade:

– Den har pajat. Det går inte att få in kortet.

Självpresentationer

När människor möts på Centralen försöker de på olika sätt göra klart för varandra hur de uppfattar situationen och vad de kan vänta sig av varandra. Men med sina självpresentationer uttrycker de också sin uppfattning om sig själva (Goffman 1974:210). Den som går omkring på Centralen med solglasögon på sig på kvällen försöker snarare påverka andras uppfattning om honom än deras agerande gentemot honom.

De poliser som patrullerar på Centralen på dagtid brukar gå två och två med händerna på ryggen. De småpratar utan att se på varandra och rör sig väldigt rakt fram genom lokalen. Deras overallklädda kolleger som kommer till Centralen för att leta reda på någon eller något rör sig däremot målmedvetet och lägger inte speciellt stor vikt vid de intryck de

gör på folk i omgivningen. Intrycket blir att de förra ägnar sig åt att se ut som poliser, medan de senare ägnar sig åt polisarbete.

Speciellt vid Bögringen kan man ofta se hur människor mycket tydligt visar att de väntar på någon eller något. Med kroppshållning och mimik uttrycker de att de inte vill bli indragna i oönskad interaktion. En observation bland många är en kvinna i trettioårsåldern som stod lutad mot räcket vid Bögringen. I drygt en halvtimme stod hon likadant, med armen mot räcket och handen under hakan. Blicken var stint fäst mot trappuppgången från Tunnelhallen och hon ändrade inte sin kroppshållning nämnvärt under hela tiden. Det finns också tillfällen då människor anstränger sig för att inte ge intryck av att vara det de verkar vara. En städare åkte vid ett tillfälle på fötterna bakom sin städmaskin, gjorde slalomsvängar och vred på handtagen som om maskinen varit en motorcykel. Genom att kombinera arbetet med lek blev den unika individen bakom lokalvårdarrollen tydligare.

I ungdomsgång kan man ofta se djärvare självpresentationer än hos många vuxna. Experimentlustan märks tydligast på klädseln och frisyerna, men en tjej utnyttjade ansiktet på ett ovanligt sätt för att väcka uppmärksamhet: på ena kinden hade hon skrivit "NO" och på den andra "FUN". Hon låtsades inte se mig när jag gick runt henne för att se båda orden. En kille som hade rakat av sig håret på ena halvan av huvudet fick en road blick av en äldre herre, men returnerade en tjurig blick till denne. Kanske för att uttrycka sitt missnöje med att frisyrer väckte munterhet, vilket väl inte varit avsikten.

Med materiella tillhörigheter betonas en viss gruppstillhörighet eller vissa egenskaper. Affärsmännen har hellre sina saker i en dokumentportfölj än i en plastkasse, skolungdomar använder sig hellre av ryggsäck än axelremsväska. Zigenarkvinnor är lika lätta att känna igen som skinheads. Värnpliktiga använder sig gärna av sina gröna och blå bagar, men det är nästan bara värnpliktiga som fått sina gradbeteckningar som väljer att resa i permissionsuniformen. Även om valet av materiella tillhörigheter inte gjorts med tanke på att de ska visas upp på Centralen, så är det ändå ett av de ställen där de exponeras för människor som kanske inte har samma preferenser som man själv.

En variant på temat personliga attribut är de djur som ibland ingår i självpresentationen. En söndagseftermiddag observerade jag en man i trettioårsåldern med åtsittande svarta kläder, bakåtkammat hår och schäfer i stramt koppel som gick fot. Under en timma såg jag dem gå tvärs genom Centralhallen åtskilliga gånger. Något vanligare är det med tonårstjejer som har en katt eller något annat mjukt djur med sig, antingen instoppade i jackan eller, som vid ett tillfälle, sittande på mattes axel. Djurens egenskaper används för att betona den egna personligheten.

Men det verkar inte vara så lätt att väcka uppmärksamhet på Centralen. Inte ens två män som en lördag förmiddag gick och höll om varandra väckte någon större uppmärksamhet. Den heterogena sammansättningen av människor på Centralen gör att toleransen för ovanliga självpresentationer är hög. Eftersom Centralen är scen för avsked och återförningar är inte heller resfeber, översval-

lande känslouttryck eller nervositet något som måste döljas till varje pris. En äldre kvinna frågade upprepade gånger sin väninna högt och tydligt:

– Håller du rätt på biljetterna nu då? Är du säker på att du har dom i väskan?

Bland värnpliktiga grabbar med flickvän ingår intima kramar och kyssar ofta som en viktig del i uppvisningen av manlig potens inför lumparkompisarna på söndagskvällen.

Ofta kan man se hur människor förbereder sina självpresentationer genom att t.ex. föra en hand genom håret för att lägga frisyren tillrätta, snabbt peta till näsan eller örat, rätta till kavajslaget, känna på slipsknuten eller kamma över flinten framför en blank glasruta. Toaletter, folktomma utrymmen eller Pressbyråerna fungerar som platser där människor gör en sista kontroll av det intryck de tror sig göra på andra människor innan de konfronteras med dem på mer folktäta ställen (jfr Goffman 1974:97). En dam som kom in på Centralen rättade till väskans axelband vid entrén, tog bort lite smuts från kappan innan hon steg in i Centralhallen och skakade iordning frisyren när hon gick fram till biljettförsäljningen.

Centralen erbjuder både en scen och en publik för dem som vill experimentera med sina självpresentationer. Vid ett tillfälle observerade jag tre killar med basketskor, tröjor med tryck på engelska, bakochframvända basebollmössor, höga röster och yviga gester som framförde en självpresentation som nästan verkade inövad:

– Var fan är det? säger han som går först och slår ut med händerna.

– *Man*, det är där borta! svarar en av dem och pekar tydligt trots att han går sist.

– *Shit!* Kom igen! säger den tredje och gör ett skutt så att jackan flaxar och mösan ramlar av. Alla ändrar gångriktning och samtalet sänks till normal nivå.

Medvetet och omedvetet uttrycker människor hur de uppfattar verkligheten och sin egen och andras plats i den – från byggjobbare som yrkesskickligt och småvisslande kryssar med långa plankor på axeln genom Centralhallen, via leende och serviceberedda stationsvärdar till nervösa men förväntansfulla tågloffare eller landsortsbor på sitt första besök i Stockholm.

Källor och litteratur

Otryckta

Samtalsintervjuer och fältanteckningar av författaren.

Tryckta

- Adelswärd, Viveka 1991: *Prat, skratt, skvaller och gräl och annat vi gör när vi samtalar*. Stockholm.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1979: *Kunskaps-sociologi. Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm.
- Goffman, Erving 1974: *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm.
- Lofland, Lyn H. 1973: *A World of Strangers. Order and Action in Urban Public Space*. New York.
- Lyttkens, Lorenz 1981: *Människors möten. En undersökning av samspelets innebörd*. Lund.
- Välkommen till vänliga Stockholms Central*. Informationsbroschyr från SJ, tryckt 1988.

SUMMARY

The Central Railway Station in Stockholm: Folk Life in a Public Place

This paper describes the interaction among people at Stockholm's Central Railway Station. With the aid of the summaries of interviews and situational description a picture is formed of the opportunities and problems that social interaction implies. Many mutual strangers must share the Central Station and utilize its various attributes: as a waiting room while in transit, a meeting place, a place of work, and an urban area for strolling. The encounters between strangers at the Central Station may be both simple and associated with various expectations. Some experience the strange people around them as a potential threat, while others regard the encounters with strangers as an opportunity to gain new experience.

Various strategies help to limit and steer human interaction in the direction and extent which people regard

as suitable or desirable. At the Central Station people most often try to limit that interaction to a minimum. By minimizing expressiveness and avoiding eye and body contact the individual demonstrates his/her attitude to unnecessary interaction with the strangers in his/her proximity. However, there are also situations when people are forced to communicate face-to-face in order to obtain information, avoid misunderstanding, or to express one's understanding of a situation. In addition to the short-term strategies for action to meet the immediate situation, people also use long-range strategies which express their own personalities. The desire to be accepted for what one purports to be and to have his understanding of the interaction accepted forms the substance of social interaction at the Central Station.

(Translation: Marie Clark Nelson)